

THE EVOLUTION OF ROMANIAN POLITICAL THINKING. ION CAMPINEANU'S CONSTITUTION PROJECT

Iulian PÎNIȘOARĂ
Universitatea „Constantin Bâncuși” din Târgu-Jiu

FROM THE EARLY YEARS OF THE NINETEENTH CENTURY, VARIOUS REFORM PROJECTS FOR THE TWO PRINCIPALITIES BEGAN TO BE DEVELOPED. A FIRST SUCH EXAMPLE WAS THE "ARISTO-DEMOCRATIC" REPUBLICAN PROJECT ATTRIBUTED BY SOME HISTORIANS TO DIMITRIE STURDZA, WHILE OTHERS CONSIDER IOAN CANTACUZINO AS THE AUTHOR OF THIS PROJECT. ANOTHER IMPORTANT PROJECT WAS THAT OF IONICĂ ȚĂUTU. THE DOCUMENT DEVELOPED BY ION CÂMPINEANU MAKES THE TRANSITION TO THE POLITICAL THINKING THAT WOULD BECOME REPRESENTATIVE FOR THE GENERATION OF 1848.

KEY WORDS: PROJECTS, DOCUMENT, REFORM, CÂMPINEANU, CONSTITUTION.

Regulamentele Organice nu numai că au trasat, în mod definitiv, o direcție foarte hotărâtă în ceea ce privește guvernarea Moldovei și a Țării Românești pe baza unor principii ce dominau actele constituționale care fuseseră adoptate de statele Europei occidentale, după stingerea revoluției franceze de la 1789, ci a creat un și mai mare apetit pentru dezvoltarea unor proiecte de reformă sau de reorganizare a Principatelor, care să pună în valoare toate principiile cărora le dăduseră viață Regulamentele Organice, dar care să pună, în același timp în valoare și obiectivele proprii ale societății românești.

Într-un astfel de context se naștea, printre membrii aflați în opoziție în Adunarea Obștească, un nucleu nationalist în jurul patriotului Ion Câmpineanu, în anul 1836. Din acest grup mai făceau parte și alți membri ai Adunării Obștești, printre care: Emanuel Băleanu, Ioan C. Rosetti și Grigore Cantacuzino. Cu toate că acest grup s-a născut într-un cadru parlamentar, activitatea grupului a devenit din ce în ce mai ferventă, excedând în timp acestui cadru initial și transformându-se în timp într-o adevărată Partidă Națională.¹

Gruparea condusă de Ion Câmpineanu nu numai că a stabilit legături cu diverse cercuri politice din capitală, dar a încercat să facă același lucru în legătură cu reprezentanții diplomați ai puterilor occidentale pentru a-i determina să-i asigure sprijinul pentru apărarea autonomiei.

Din punct de vedere programatic, grupul lui Ion Câmpineanu a redactat două acte extrem de importante în privința evoluției politice a Principatelor, și anume un proiect de

¹ Apostol Stan, Mircea Iosa, *Liberalismul politic în România de la origini până la 1918*, Editura Enciclopedică, București, 1996, p. 48.

Constituție și Actul de unire și independență, primul dintre ele fiind o înșiruire de principii liberale și egalitare, principii ce erau considerate a fi extrem de importante pentru transformarea politică și instituțională a celor două Principate.¹

Documentul redactat și semnat de către mai mulți “rumâni ai Prințipatului Valahii, mădulari ai Adunării Naționale”, semăna, cel puțin în partea de început, cu proiectele de reformă formulate anterior în cele două principate, numai că, de data aceasta, nu mai erau grecii considerați ca fiind cauza principală pentru care Principatele Române erau încă departe de visul unei guvernări bazată pe principiile moderne, afirmate în Europa, încă din timpul revoluției franceze. Actul de unire și independență arăta că motivul pentru care acesta fusese redactat era acela de a proclama “drepturile locului lor și a ecspune plîngerile, declară dă față a toată lumea că nesfiiala cu care Înalta Poartă și Rusia au siluit dă sunt veacuri și încă siluiesc pă toate zilele cele mai sfinte libertăți”².

Există însă și unele diferențe între documentele din deceniul al III-lea al secolului al XIX-lea, și cele două legate de numele lui Ion Câmpineanu. În primul rând documentele din vremea mișcării lui Tudor îi învinovăteau pe etnicii greci că, după ce ajungeau domnitori în Principate, erau preocupați aproape exclusiv de a obține câștiguri financiare cât mai mari, pentru ei și apropiații lor care îi însoțeau, în număr foarte mare, la numirea lor în scaunele de la Iași și București.

În schimb, Imperiul Otoman și Rusia erau acuzate, ca mari puteri ale Europei, pentru faptul că nesocoteau interesele Moldovei și Țării Românești și ale locuitorilor acestora, motiv pentru care reprezentanții grupării formate în jurul lui Ion Câmpineanu considerau că partea cea mai importantă a misiunii lor era emanciparea celor două Principate, țelul declarat și asumat fiind obținerea independenței și a suveranității celor două.

După ce în primul paragraf erau stabilite obiectivele de politică externă ale Țării Românești, cel de-al doilea paragraf stabilea câteva obiective pentru reforma internă a Valahiei, obiective pe care Ion Câmpineanu le considera vii în conștiința tuturor locuitorilor Țării Românești, cunoscutul patriot român arătând că, dacă aceste obiective erau duse la bun sfârșit, “rumânii sunt fericiți”. Aceste țeluri, a căror realizare, Ion Câmpineanu aprecia că el și colegii săi din gruparea cunoscută ca “partida națională” sunt chemați să vegheze de către cadrul constitutional în vigoare, erau enumerate în actul de unire și independență: “a cerceta dacă legile se urmează, dacă tractaturile sunt respectate, dacă prințul național este ales dă națiune, dacă scopul constituției este agiuns, dacă orânduiala, dreptatea și economia domnesc în toate ramurile administrației, dacă magistrații au socotința publică, dacă sumile statului sunt întrebuințate pentru binele statului”³.

Revendicările din Actul de unire și independență erau trecute în ultima parte a textului. Prima dintre aceste revendicări era ruperea legăturilor cu Înata Poartă. Al doilea punct făcea cunoscută ideea adoptării unor noi legi “politice, publice și civile” pentru un “popor român liber și independent”. În ceea ce privește instituția domniei, se cerea

¹ Ibidem.

² Cornelia Bodea, *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 118.

³ Ibidem.

alegerea unui domn, ai cărui urmași să dobândească dreptul de succesiune la tron, pe cale ereditară.¹

“Actul de unire și independență” a fost important nu numai din punctul de vedere al conținutului acestuia, dar și prin numărul de persoane care au semnat acest document ci, în primul rând, datorită perspectivei “parlamentariste” pe care o sesiza, pe bună dreptate, Ioan Stanomir².

Aceiași semnatori și-au pus numele și pe un alt proiect denumit “Proiectul de constituție – după recunoașterea independenței”. Primul articol al acestui proiect atribuia domnitorului care urma să fie ales, puteri dictatoriale, dar pe o perioadă limitată de timp, anume “din zioa de astăzi și toată vremea ce va ținea războiul independinții, și în câtă vreme țara nu va avea întărită și întemeiată prin alianțe și cetăți”³. Prin urmare, proiectul de constituție atribuia domnului aceste puteri dictatoriale, ce urmau a fi exercitate de către acesta numai pe timp de război, adică o guvernare sub stare de asediu.

Preambulul acestei “constituții” precizează că puterile dictatoriale care îi erau recunoscute domnitorului încetau în termen de șase luni de zile de la data recunoașterii independenței de către toate marile puteri, urmând a intra în vigoare prevederile acestui document.

“Constituția rumânilor” era alcătuită, de fapt, dintr-un singur articol, care avea însă nenumărate alineate.

O caracterizare foarte interesantă a acestui proiect a fost formulată de către Valeriu Șotropa, care aprecia că “este unicul proiect de constituție care a prevăzut făurirea unui stat democratic printr-o luptă de câștigare a libertății și independenței, luptă ce n-ar fi putut începe decât ca urmare a unei mișcări revoluționare desfășurate în vederea dobândirii puterii, și a înscris măsuri și reguli tranzitorii pentru faza inițială a procesului de constituire a noului stat”⁴.

Ca orice text constitutional și acesta începea cu recunoașterea unor drepturi fundamentale pentru cei cărora li se adresa. Este vorba, în primul rând, de instituirea principiului egalității tuturor cetățenilor în fața legii, și ca o extensie a acestui principiu, se stabilea că toți “rumânii” urmau a avea acces egal la ocuparea posturilor vacante din aparatul statului, indiferent că erau politice sau civile.

Următorul era principiul libertății persoanei. Proiectul stabilea că nimeni nu putea fi arestat, decât în cazurile strict prevăzute de lege, și în urma unei proceduri care urma și ea să fie stabilită prin lege. De asemenea, nimeni nu va putea primi vreo pedeapsă, fără a fi fost judecat, mai întâi, pentru respectiva faptă.

Tot din categoria drepturilor fundamentale făcea parte și alineatul prin care se institua libertatea de exprimare și dreptul de liberă asociere, fiecare fiind răspunzător, în condițiile legii, “de ale lor cuvinte și fapte”⁵.

Proiectul de constituție declara persoana domnitorului ca fiind “nesiluită și sfântă”, o formulare neșlefuită a principiului inviolabilității domnitorului¹, propunând un model

¹ Ibidem, p. 120.

² Ioan Stanomir, *op. cit.*, p. 145.

³ Cornelia Bodea, *op. cit.*, p. 123.

⁴ Valeriu Șotropa, *op. cit.*, p. 106.

⁵ Cornelia Bodea, *op. cit.*, p. 124.

absolut original al principiului separației puterilor în stat, de fapt o “repartizare a formelor de activitate ale statului pe ramuri de organe”². Domnitorului îi revenea puterea executivă sau “săvârșitoare”, cum era ea denumită în text, ca “șeful cel mai înalt al statului” căruia îi reveneau, ca principale atribuții, conducerea armatei (puterile de uscat și de apă, cum preciza textul respectiv), dreptul de a declara război, de a încheia pace, tratate militare și comerciale, numirea în funcțiile publice³.

Puterea legislativă era exercitată de către domnitor împreună cu Reprezentanța Națională. Prin urmare domnitorul nu putea exercita singur puterea legislativă, având nevoie, în acest sens, de adeziunea (“priimirea”) Reprezentanței Naționale⁴.

În ceea ce privește puterea judecătorească, documentul preciza că aceasta “purcede de la suveran”. Hotărârile judecătorești urmau a fi pronunțate în numele șefului statului, de către judecători “neschimbați pe viață”⁵.

Proiectul de constituție al lui Ion Câmpineanu institua și principiul răspunderii ministeriale, specificând că “miniștrii și toți agenții suveranului sunt răspunzători de toate acturile administrației lor și a slujbii lor”. Dreptul de a trage la răspundere miniștrii pentru felul în care își îndeplineau sarcinile de serviciu aparținea “reprezentanților nații”⁶.

În ceea ce privește instituția parlamentului, denumită Reprezentanța Națională, textul stipula că “toți rumânii fără osibire sunt reprezentați”. Această Reprezentanță Națională urma să “cerceteze toate actele din lăuntru și din afară ale miniștrilor răspunzători, hotărăște bugetul ce i se înfățișază pe tot anul, are dreptul a face raporturi suveranului asupra cîtor se ating de enteresul obștesc, priimește jălbi de la particulari, mădularele ei sunt nesiluite și nu pot fi dați supt judecată de cât după ce adunarea volnicește a lor arestuire”, stabilindu-se în acest fel și principiul imunității reprezentanților “rumânilor”⁷.

¹ Ioan Stanomir, *op. cit.*, p. 157.

² Valeriu Șotropa, *op. cit.*, p. 102.

³ Cornelia Bodea, *op. cit.*, p. 124.

⁴ Valeriu Șotropa, *op. cit.*, p. 103.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem, p. 125.